

Ζοζέφ Κεσέλ

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ*

ΗΤΑΝ ΚΟΝΤΑ ΣΤΙΣ ΔΥΟ Η ΩΡΑ ΤΟ ΠΡΩΙ. Ἡ μικρὴ λεττονικὴ πόλη ποὺ βρισκόταν ἡμερικὰ βέρστια¹ ἀπόσταση ἀπὸ τὰ ρωσικὰ σύνορα κοιμόταν κάτω ἀπὸ τὰ κρύα ἀστέρια.

Μισοσκόταδο γέμιζε μὲ μυστήριο καὶ γοητεία τὸ ἰδιαιτέρο γραφειάκι μὲ τὴ φτωχικὴ ἐπίπλωση, ὅπου μὲ εἶχαν παρασύρει κάποιοι φίλοι. Στὸν τοῖχο τοῦ μικροῦ δωματίου μας ἓνας γυάλινος πίνακας ἐπέτρεπε νὰ βλέπεις τὸ ὑπόγειο νυκτερινὸ κέντρο, ὅπου ξένοι κερδοσκόποι κι ἀστυνομικοὶ ἔρχονταν νὰ πιοῦν παράνομα γαλλικὰ λικέρ, παρασκευασμένα στὴ Γερμανία, καὶ νὰ χορέψουν μὲ εὐκαιριακὲς συντρόφισσες. Ἡ ὀρχήστρα ποὺ τὴν ὀδηγοῦσε ἓνας βιολιστὴς μὲ ὕφος ἀπογοητευμένου πρίγκιπα, ἔπαιζε νεοϋορκέζικα φόξ-τρότ, βάλς τοῦ Μονάρχου καὶ τσιγκάνικους σκοποὺς, δυσάρεστη δοκιμασία γιὰ τὰ νεῦρα, ράθυμη ἀναλγησία, ὑστερικὴ χαρά. Ἀπ' τὸ ὀπτικὸ πεδίο ποὺ τὸ ἐπέτρεπε ὁ διαφανὴς πίνακας περνοῦσαν νεαρὲς γυναῖκες, ὡραῖες στὴν πλειονότητά τους, μὲ συγκρατημένη συμπεριφορὰ καὶ μάτια μελαγχολικά – ρωσίδες πρόσφυγες ποὺ ἡ πείνα τὶς εἶχε ρίξει στὴν ἀγκυάλια τῶν ἀντρῶν.

Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν φορτισμένη ἀπὸ μέθη, ἀπὸ εὐκολὴ ἂν καὶ κρυφὴ ἀπόλαυση· στὸ χῶρο μας αὐτὸν εἰσῆλθε συνοδευόμενος ἀπὸ ἀσφαλεῖς συντρόφους ἓνας ὠχρὸς καὶ ψηλὸς νέος, ποὺ εἶχε πρόσφατα διασχίσει τὰ σύνορα.

Κάθισε στὸ τραπέζι μας, ποὺ ἦταν γεμάτο μπουκάλια μὲ σαμπάνια καὶ στὸ ὁποῖο ἄχνιζαν ποτήρια μὲ καφτὸ τσάι. Ἐνῶ ξαναπιάναμε τὴ συζήτησή μας ποὺ εἶχε διακοπεῖ ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ του, ἐκεῖνος ἀνοιξε ἀργὰ ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ μπουκάλια κι ἄρχισε νὰ πίνει. Πότε-πότε σταματοῦσε σὰν ἐξουθενωμένος ἀπὸ τὴν ὀδύνη κι ὕστερα ξανάπιανε τὸ ποτήρι του.

Λίγο-λίγο τὰ μάτια του ἀποχρωματίζονταν. Μιὰ σύσπαση ἔκανε τὰ μάγουλά του νὰ τρέμουν. Ξαφνικὰ ἄρχισε νὰ μιλάει, καὶ ἡ φωνή του ἀποκάλυπτε ἓναν τόσο σοβαρὸ πόνο ποὺ ἔκανε ἀμέσως νὰ σταματήσει κάθε ψίθυρος στὸ γραφειάκι μας. Ἀκόμα κι αὐτὸς ὁ θόρυβος τῆς ὀρχήστρας ἔμοιαζε νὰ σβήνει.

Νά τί μᾶς ἀφηγήθηκε.

Μὲ συνέλαβαν στὴν Πετρούπολη στὴ διάρκεια τῆς ἀνταρσίας τῆς Κρονστάνδης². Ἡ τρομοκρατία ποὺ ὁ ρυθμὸς τῆς εἶχε μετριαστεῖ, ξαναβρῆκε τὴ βιαιότητα τῶν ταραγμένων ἐποχῶν. Θὰ ἴλεγες πὼς μιὰ ἄγρια σκύλα μόλις εἶχε ἀρχίσει νὰ μαίνεται σὲ ὀλόκληρη τὴν πόλη. Τὴν ἔνιωθες νὰ γυροφέρνει στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν καὶ στοὺς δρόμους. Πάνω ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα ὁ θόρυβος τοῦ κοντινοῦ κανονιοβολισμοῦ εἶχε διακοπεῖ, ὅμως οἱ διαβάτες ἔκαναν πὼς δὲν ἔδιναν καμιὰ σημασία σ' αὐτό. Καταλαβαίνετε τὸ βαθμὸ ὑποδούλωσης

1. Τὸ βέρστι εἶναι παρωχημένη ρωσικὴ μονάδα μήκους ποὺ ἰσοῦται μὲ 1,0668 χιλιόμετρα.

2. Ἐπιθαλάσσιο φρούριο καὶ ναυτικὴ ρωσικὴ βάση στὴ νῆσο Κότλιν τοῦ Φινλανδικοῦ κόλπου, 49 χλμ. δυτικὰ τῆς Πετρούπολης. Ἡ πόλη κτίστηκε ἀπὸ τὸν Μέγα Πέτρο. Στὴ βάση αὐτὴ σημειώθηκαν στάσεις ναυτῶν τὸ 1905 καὶ τὸ 1917, καθὼς καὶ ἀντιμπολεβικὴ ἐξέγερση τῶν ναυτῶν τὸ 1921, ἡ ὁποία κατεστάλη σὲ λίγο χρόνο.

πού αντιπροσώπευε ὁ φόβος αὐτός; Ἡ πνοὴ τῆς ἐξέγερσης – ἴσως τῆς ἐλευθερίας – βροντοῦσε πάνω στὰ κεφάλια, κι ὁ κόσμος σὰν κουφὸς πάσχιζε νὰ καταπνίξει τὴν ἐλπίδα πού ἔκανε τὶς ἄθλιες καρδιές τους νὰ χτυποῦν ταχύτερα. Γιατὶ δὲν ἔπρεπε οἱ σπιοῦνοι πού εἶχαν διασκορπιστεῖ παντοῦ ν' ἀντιληφθοῦν ἓνα θραῦσμα χαρᾶς σὲ κανένα πρόσωπο.

Νὰ μὲ συνέλαβαν ἄραγε ἐπειδὴ δὲν μπόρεσα ν' ἀποκρύψω ἓνα ἀναγάλλιασμα ἐλπίδας ἢ γιὰ κάποιον ἄλλον λόγο; Ὅρκίζομαι στὸν Θεὸ πὼς τὸ ἀγνοῶ. Ἄλλωστε αὐτὸ δὲν ἐνδιαφέρει διόλου ἀφοῦ δὲν πρόκειται γιὰ μένα στὴν ἱστορία πού σᾶς ἀφηγοῦμαι.

Ὅταν δυὸ στρατιῶτες μ' ἔσπρωξαν μέσα στὸ θάλαμο τὸν ἐπονομαζόμενο τῆς προφυλάκισης, ἦταν περασμένα μεσάνυχτα. Τὸ γλωμὸ φῶς ἐνὸς γλόμπου πού κρεμόταν ἀπ' τὸ ταβάνι ἄφηνε νὰ φαίνεται ἓνα σύμφυρμα κορμιῶν ξαπλωμένων ὅπως τύχει πάνω σὲ σανίδες.

Γι' ἀρκετὴν ὥρα δὲν τολμοῦσα νὰ σαλέψω, ἐξετάζοντας τὴν αἴθουσα. Ἦταν πελώρια καὶ μοῦ φαινόταν τεράστια ἐξαιτίας τοῦ σκοταδιοῦ πού συγκεντρωνόταν στὶς γωνιές καὶ τοῦ γλωμοῦ φωτὸς πού ἀφάνιζε τὶς γραμμές. Ἄνθρωποι κοιμόντουσαν μὲ τὸ κεφάλι τους χωμένο μὲς στὰ μπράτσα τους καὶ φαινόταν μονάχα ἡ σκούρα κηλίδα τῶν μαλλιῶν τους· ἄλλοι μετακινούνταν ἀδιάκοπα σὰν κάμπιες. Ἡ σύγχυση τῶν μπλεγμένων σωμάτων τους, τὸ κουρασμένο μυαλό μου, τὸ φαντασματικὸ φέγγος μ' ἔκαναν νὰ δῶ σὲ αὐτὰ τὰ κορμιὰ κουλοχέρηδες, καμπούρηδες, ἀποκεφαλισμένους...

Ἡ νευρική ἐξάντληση τῆς ἡμέρας μὲ κατέβαλε ξαφνικά. Ξάπλωσα σ' ἓνα παλιοκρέβατο ὅπου ὑπῆρχαν μόνο δύο κοιμισμένοι... Ἀπ' τὸ διάδρομο ἔφτανε ὡς ἐμᾶς ὁ ρυθμικὸς βηματισμὸς τοῦ φρουροῦ... Ἀκαθόριστα βογγητὰ τῶν συντρόφων μου αἰωροῦνταν μὲς στὴν αἴθουσα. Σύντομα μοιράστηκα μαζί τους τὸ πυρετικὸ τους ὄνειρο.

Ὅταν ξύπνησα ἀπὸ τὸν ταραγμένο ὕπνο μου, ἓνα λερὸ φέγγος εἰσερχόταν ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ συγκεχυμένη βουγὴ γέμιζε τὸ διαδρομάκι πού εἶχε σχηματιστεῖ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ στριμωγμένα τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο κρεβάτια ἔτσι πού σχημάτιζαν κάτι σὰν συνεχόμενο παλιοκρέβατο. Ὁρες πέρασαν δίχως νὰ βρῶ τὸ κουράγιο νὰ κουνηθῶ· ὁ ἴδιος ὁ χρόνος ἔμοιαζε, σ' αὐτὸν τὸν καταραμένο θάλαμο, στερημένος ζωῆς. Κατὰ ἄτακτα διαστήματα ἀνοιγε ἢ πόρτα κι ἓνας φυλακισμένος καλοῦνταν στοῦ ἀνακριτῆ. Αὐτὸ δὲν τάραζε κανέναν κι ὁ δυστυχημένος, εἴτε ἐπέστρεφε πιὸ χαρούμενος εἴτε πιὸ πελιδνός, ξανασυναντοῦσε τὴν ἀδιαφορία πού εἶχε χαιρετήσει τὴν ἀναχώρησή του.

Ἐντούτοις, ὅταν ὁ ἤδη μεθυσμένος δεσμοφύλακας οὔρλιαξε:

– Σπεράνσκι, στὴν πόλη, μὲ τὰ πράγματά σου!

Ὀλόκληρη ἡ φυλακὴ ἐπανέλαβε τὸ ὄνομα αὐτό, κι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄντρας τὸ φώναξε κι ὁ ἴδιος μὲ φρενιασμένη χαρά.

Ρώτησα ἓναν γείτονά μου τί σήμαινε αὐτὸ τὸ κάλεσμα, κι αὐτὸς μοῦ ἀπάντησε:

– Τὸ μεσημέρι ἐλευθερώνουν τοὺς τυχεράκηδες, πού νὰ τοὺς πάρει ὁ διάολος.

Γιὰ νὰ γλιτώσω ἀπ' αὐτὴ τὴ σκέψη, βάλθηκα νὰ μελετᾶω μὲ ζωηρότατη προσοχὴ τοὺς συντρόφους μου! Μπορεῖ νὰ ἔμαθα ἀργότερα νὰ τοὺς γνωρίζω μὲ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἐπαγγέλματά τους, ὅμως μὲ εἶχε ἤδη ἐντυπωσιάσει τὸ ἀπερίγραπτο συνονθύλευμα τῶν φυσιογνωμιῶν τους, τῶν ἐνδυμάτων τους, τῆς στάσης τους. Ὑπῆρχαν ἐκεῖ μέσα, πλάι-πλάι, δυνατὰ κορμιὰ καὶ ξυρισμένα κρανία χειρωνακτῶν, μουλωχτὰ βλέμματα κερδοσκόπων, φίνα χέρια διανοουμένων, μαραγκιασμένα καὶ τρεμάμενα μάγουλα παλαιῶν ὑπαλλήλων, ὑπεροπτικὲς φωνές τῶν τσεκιστῶν, κι ἐγὼ δὲν ξέρω τί ἄλλο ἀκόμη, κοντολογίς ὅ,τι μπορεῖ νὰ πιάσεις ρίχνοντας τὰ δίχτυα στὸν κόσμο τῆς ἐργασίας, τῶν ἐπιχειρήσεων, τῆς συνωμοσίας, τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀθωότητας.

Ἐντούτοις μιὰ ὁμοιότητα ἀποτυπωνόταν σὲ τοῦτα τ' ἀταίριαστα πρόσωπα: ἡ ἀνησυχία. Ὅσο προχωροῦσε ἡ μέρα, γινόταν πιὸ ἀδελφική, πιὸ τραγική. Οἱ ἄντρες αὐτοὶ δὲν κατόρθωναν διόλου νὰ βροῦν ἀνάπαυση. Τὰ δάχτυλα συσπῶντο, νευρικά τὶκ τσάκιζαν τὰ πρόσωπα. Κάποιοι μονολογοῦσαν, κάποιοι ἄλλοι κυκλοφοροῦσαν μὲ τὴ σειρὰ στὸ δια-

δρομάκι. Κι όσο έλαττωνόταν τὸ φῶς, τόσο ἡ ἔξαψη τους γινόταν ἐξοργιστική, ἀνυπόφορη. Τὰ μάτια διαστέλλονταν ἀπ' τὸν τρόμο ἢ συστέλλονταν σὰν νὰ μὴν τολμοῦσαν πιά νὰ βλέπουν· οἱ κόρες τῶν ματιῶν ἐναλλακτικὰ ἔλαμπαν, ἔσβηναν, γίνονταν βαθιές κι ἔπειτα ξαφνικὰ ἄδειες.

Μέσα σὲ αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα ἀγωνίας, ἀνάψε ὁ γλόμπος τοῦ ταβανιοῦ. Ἀπὸ ἓνα κρεβάτι ἔφυγε ἓνας ἀναστεναγμὸς ποὺ τὸν ἐπανέλαβαν κι ἄλλα στόματα. Εὐθύς, σὲ ὀλόκληρη τὴν αἴθουσα ἀκουγόταν ἓνας ἀπέραντος στεναγμὸς. Σερνόταν ἀσταμάτητα μὲ μιὰν αὐξομείωση τρόμου, ρόγχος ἐπίμονος καὶ χαμηλὸς ποὺ διαπέρασε ὅλη μου τὴ σάρκα, κατακυρίευσε τὴ σκέψη μου, τὴ θέλησή μου, τὴν ἀπέχθειά μου καὶ μὲ ἐξανάγκασε σὲ λίγο νὰ στεναῶζω κι ἐγὼ ὅπως οἱ ἄλλοι. Ἄχ! τὸ θανατερὸ οὐρλιαχτὸ τῶν ζῶων μπρὸς στὸν κίνδυνο, αὐτὸ τὸ ὑπέρτατο λαχάνιασμα ἐμπρὸς στὸν δῆμιο ποὺ βρίσκεται σὲ ἀναμονή. Ὅσοι δὲν τὸ ἔχουν ἀκούσει δὲν θὰ καταλάβουν ποτὲ τί σήμαινε οὔτε καὶ θὰ καταλάβουν ποτὲ τὴ σιωπὴ ποὺ συνέτριψε ὅλα τὰ στήθη μὲ τὸ κάλεσμα ποὺ ἀντήχησε, ἂν καὶ παρόμοιο μὲ τὸ πρωινό:

– Ὁ τάδε... ὁ τάδε... ὁ τάδε... στὴν πόλη, μὲ τὰ πράγματά σας.

Μάντεψα τότε πὼς αὐτὸ τὸ κάλεσμα ἦταν, ἀνάλογα μὲ τὶς ὥρες, ἡ φωνὴ τῆς λύτρωσης ἢ τοῦ θανάτου κι ἀπὸ δῶ κι ἐμπρὸς ζοῦσα μονάχα ἀνάλογα μὲ αὐτὸ τὸν μοιραῖο ρυθμὸ.

Ἦρθε ὅμως μιὰ νύχτα νὰ ταράξει τὴν ὀδυνηρὴ παθητικότητα τῆς ὑπαρξῆς μου. Ἐφεραν στὸ θάλαμό μας ἓναν καινούργιο αἰχμάλωτο. Συνέβη τότε ἡ ἴδια σκηνὴ ὅπως καὶ μὲ τὸν δικό μου ἐρχομὸ. Διάφορα κορμιὰ ἀνορθώθηκαν, οἰμωγὲς καὶ κατάρεις ζωντάνεψαν τὸ σκοτάδι, ὕστερα ἔγινε σιωπὴ κι ἄντρας – ὅπως εἶχα κάνει κι ἐγὼ – στάθηκε ἀκίνητος. Καθὼς ἡ ἐνθύμηση τῶν πρώτων λεπτῶν ποὺ εἶχα περάσει μέσα στὴ φυλακὴ μὲ προδιέθεταν γιὰ οἶκτο, τὸν κάλεσα.

Ἦρθε στὴν κουσέτα μου καὶ μοῦ εἶπε:

– Εὐχαριστῶ ποὺ μὲ βγάλατε ἀπὸ τὴν ἀμυχανία, σύντροφε· θὰ ζητοῦσα συγγνώμη ποὺ σὰς ἐνόχλησα ἂν δὲν χαιρόμουν τόσο πολὺ γιὰ τὴ γνωριμία σας.

Αὐτὴ ἡ ἡρεμὴ καὶ σκωπτικὴ εὐγένεια μὲ συγκίνησε περισσότερο ἀπ' ὅσο θὰ μπορούσε νὰ τὸ εἶχε κάνει ἡ θερμότερη ἔκφραση εὐγνωμοσύνης. Ἦταν σὰν θαρραλέα πνοὴ μέσα σ' αὐτὴ τὴ φυλακὴ ποὺ ἀπέπνεε τὴν ἀγωνία καὶ τὸν ἐξευτελισμὸ. Μοῦ ὑπενθύμιζε πὼς ἤμουν ἄνθρωπος καὶ πὼς εἶχα ἓναν ἄνθρωπο δίπλα μου. Ἐσφιξα δυνατὰ τὸ δροσερὸ χέρι τοῦ συντρόφου μου καὶ ντράπηκα ποὺ ἐνίωσα τὸ δικό μου νὰ εἶναι ἰδρωμένο.

– Ἐπιτρέψτε μου νὰ σὰς συστηθῶ, εἶπε: Ἄντρεί Σεργκέγιεβιτς Ἴμπάνεφ, δραματουργὸς ποὺ δὲ σφυρίχτηκε ποτὲ γιὰτὶ δὲν παίχτηκε ποτέ.

Εἶπα τὸ ὄνομά μου. Τότε μονάχα κάθισε στὸ παλιοκρέβάτό μου καὶ μοῦ πρόσφερε ἓνα τσιγάρο. Ὁ καπνὸς πέταξε γκριζὸς ψηλά, πάνω ἀπὸ τοὺς ξαπλωμένους φυλακισμένους. Ὁ γλόμπος σκόρπιζε πενιχρὰ τὸ φῶς του, κι ἂν κάποιος ποὺ κοιμόταν ἔκανε μιὰ κίνηση, μιὰ ὑπερμεγέθης καὶ χλωμὴ σχιὰ χόρευε στοὺς τοίχους.

– Εἶναι ἀρκετὰ θλιβερὸ τὸ μαγαζί σας, εἶπε ὁ Ἴμπάνεφ ὕστερα ἀπὸ μερικὰ λεπτά.

Δὲν ἀπάντησα τίποτα, προσπαθώντας νὰ διακρίνω τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του. Ὅμως αὐτὰ συγχωνεύονταν σὲ μιὰν ἀσαφὴ κηλίδα. Μόνο τὰ χεῖλη του διαγράφονταν κατὰ διαστήματα ὅταν τραβοῦσε μιὰ ρουφηξιὰ ἀπ' τὸ τσιγάρο του. Ἦταν ἄτριχα καὶ κοντυλογραμμμένα. Μία ματωμένη σχισμὴ τὰ ἔσκαβε στὴ μέση τους.

– Μιὰ ἀνάμνηση ποὺ τοῦ ἄφησαν οἱ τσεκιστὲς ὅταν τὸν συνέλαβαν, σκέφτηκα.

Ὅστοςὸ δὲν τοῦ μίλησα καθόλου γι' αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ διακόψω τὴ σιωπὴ ποὺ μᾶς ἔωνε καλύτερα ἀπὸ ὅποιαδήποτε συζήτηση. Κοιμηθήκαμε πλάι-πλάι.

Ἀπὸ τὸ ἐπόμενο πρωὶ μπόρεσα νὰ γνωρίσω καλύτερα τὸν Ἄντρεί Σεργκέγιεβιτς. Καθὼς ὁ δεσμοφύλακας Πενιάκ, μεθυσμένος κατὰ τὸ συνήθειο του, τὸν ἔσπρωχνε, ὁ Ἴμπάνεφ τὸν βούτηξε ἀπὸ τοὺς ὤμους καὶ τοῦ εἶπε ἀργά:

– Ἄκου, σχύλας γιέ. Τὴν ἐπόμενη φορὰ ποὺ θὰ ἐπιτρέψεις στὸν ἑαυτό σου νὰ μ' ἀγγί-

ξει, θὰ σοῦ σπάσω τὰ μούτρα μὲ τὴ γροθιά ποὺ βλέπεις. Καὶ κοίτα, θὰ δεῖς ἂν λέω ψέματα. Ἐν τῷ μεταξὺ κι ἐπειδὴ ἔχεις παρ' ὄλ' αὐτὰ καλὴ μούρη κι ἐγὼ δὲν εἶμαι κἀνα κἀθαρμα, πάρε ἓνα τσιγάρο.

Κι ὁ Πενιὰκ ὁ μεθύστακας, ὁ Πενιὰκ τὸ κτῆνος, ψιθύρισε σὰν σὲ παραίσθηση:

– Εὐχαριστῶ τὴν Εὐγένειά Σας.

Καὶ δὲν συνέχισε τὴν ἐπίσκεψή του ἐκεῖνο τὸ πρωινό.

ἽΟ Ἄντρεί Σεργκέγιεβιτς μοῦ διηγήθηκε τὴ ζωὴ του. Μιλοῦσε μὲ εὐχέρεια καὶ μέτρο. Τὰ πάντα σ' αὐτὸν ἔπαιρναν μιὰ ρυθμικὴ, εἰρωνικὴ, γοητευτικὴ τροπὴ. Ἡ μονόχρωμη φωνὴ του ἔδινε μὲ φευγαλέες χροῖες ἀπρόβλεπτη ἀξία στὶς λέξεις.

Ἐδῶ ὁ προσκεκλημένος μας σταμάτησε, γέμισε ξέχειλα τὸ ποτήρι του καὶ σκύβοντας πάνω τῆς παρέμεινε σκεπτικὸς. Ὁ θόρυβος τῆς ὀρχήστρας κυρίευσε βίαια τὸ γραφειάκι μας. Σὲ λίγο, ὁ νεαρὸς ἄντρας, μὲ τὸ βλέμμα του πάντοτε χαμένο στὴ χρυσαφένια σαμπάνια, συνέχισε.

– Μοῦ φαίνεται πὼς ἐδῶ, σὲ αὐτὸ τὸ εὐγενὲς καὶ διαυγὲς ὑγρό, ξαναβλέπω τὸ χαμόγελο τοῦ Ἄντρεί, ἓνα πονεμένο χαμόγελο ποὺ ἔκανε μερικὲς φορὲς νὰ ἐμφανίζονται σταγονίδια αἵματος στὰ σκασμένα χεῖλη του. Βλέπω ἐπίσης τὰ ξανθωπὰ μαλλιά του καὶ τὰ ἀκανόνιστου μεγέθους, γαλανὰ μὲ γκριζες ἀνταύγειες μάτια του, τὰ καλὰ, περιπαιχτικὰ καὶ κυρίως νεανικὰ μάτια του ὅλο ἀγωνία νὰ δοῦν, νὰ συγκρατήσουν, ν' ἀγαπήσουν. Ἀπέρρευε ἀπ' αὐτὰ μιὰ ἰσχυρὴ ἡσυχία ποὺ ἀπλωνόταν σὲ ὀλόκληρο τὸ γερὸ σὰν νεαρὸ δεντρί σῶμα του.

ἽΟ Ἰμπάνεφ μοῦ ἀφηγήθηκε τὰ παιδικὰ του χρόνια σ' ἓνα μικρὸ κτῆμα στὰ περὶχωρα τῆς Τοῦλα³, τὴν ἐφηβεία του ὡς κυνηγὸς καὶ ποιητής, τὰ τρία του πολεμικὰ χρόνια στὴ Γαλικία⁴ καὶ στὸν Ντβίνα⁵, ποὺ πέρασαν χωρὶς νὰ τραυματιστεῖ. Θυμᾶμαι πὼς τελείωσε ὡς ἐξῆς:

– ώπως βλέπετε, εἶμαι τυχερός. ἽΑλλωστε ἀπὸ τὸν ώκτώβρη τοῦ 1917 μὲ συνέλαβαν τρεῖς φορὲς. Πάντοτε μὲ ἄφηναν ἐλεύθερο μολονότι δὲν εἶχα πάντοτε καθαρὴ τὴ συνείδηση.

– Καὶ τώρα; τὸν ρώτησα.

– ώΩ! τώρα εἶμαι ἄμωμης ἀθωότηας. Μ' ἔπιασαν γιὰ νὰ συμπληρώσουν τὸν ἀριθμὸ, θαρρῶ.

– Τότε τρέφετε θετικὲς ἐλπίδες;

– Οὔτε ναί, οὔτε ὄχι. ἽΗ μηχανὴ τους τοῦ τρόμου εἶναι τελείως τρελή. Δίνει χάρη ἡ σκοτῶνει στὴν τύχη. Εἶχα ἓναν φίλο ποὺ ὀνομαζόταν ἽΕρμόλιεφ καὶ τουφεκίστηκε στὴ θέση κάποιου ἽΕρμόλοφ. Βλέπετε...

ἽΟταν ἔπεσε ἡ νύχτα, εἶχαμε δεθεῖ μὲ τὴν ἀδελφικὴ ἐκεῖνη φιλία ποὺ σφυρηλατεῖται μονάχα παρουσία τοῦ θανάτου.

Δὲν ξέρω σὲ τί μέσα προσέφυγε, πάντως ὀλόκληρος ὁ κοιτώνας τὸν ἀγάπησε. Οἱ Ἵιδιοι οἱ δεσμοφύλακες καὶ οἱ φρουροὶ τοῦ συμπεριφέρονταν μὲ ἓνα εἶδος σεβαστικῆς χαρᾶς καὶ ἀδέξιας τρυφερότητας.

ἽΕτσι, ὅταν ὁ Πενιὰκ ἦρθε ἓνα πρωὶ νὰ τὸν πάρει γιὰ νὰ τὸν πάει στὸν ἀνακριτὴ, ὅλοι

3. Βιομηχανικὴ πόλη στὸ εὐρωπαϊκὸ τμῆμα τῆς Ρωσίας, σὲ ἀπόσταση 165 χλμ. νότια τῆς Μόσχας.

4. Περιοχὴ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, βόρεια τῶν Καρπαθίων, ποὺ ἀνήκει στὴν Πολωνία, μὲ κυριότερη πόλη τὴν Κρακοβία, καὶ στὴν Οὐκρανία, μὲ κυριότερη πόλη τὸ Λβόφ. Αὐτὴ ἡ Γαλικία εἶναι ἄσχετη ἀπὸ τὴν ὀμώνυμη αὐτόνομη περιφέρεια τῆς βορειοδυτικῆς ἽΙσπανίας.

5. ώΟ ποταμὸς Δυτικὸς Ντβίνα (λεττ. Νταουγκάβα), πηγάζει στὴ νοτιοδυτικὴ Ρωσία κι ἀφοῦ διασχίσει τὴ βόρεια Λευκορωσία καὶ τὴ Λεττονία, ἐκβάλλει στὸν κόλπο τῆς Ρίγας, στὴ Βαλτικὴ θάλασσα.

οί φυλακισμένοι περίμεναν την επιστροφή του με αγωνία που δεν τους ήταν οικεία, αφού κανένα έγωιστικό στοιχείο δεν υπεισερχόταν σ' αυτήν. Μία ώρα πέρασε που μου φάνηκε πιο ατελείωτη κι από όλες εκείνες που είχα ζήσει στη φυλακή. Τέλος εμφανίστηκε ο Ίμπάνεφ. Από όλες τις μεριές το ίδιο ερώτημα ξεπήδησε:

– Έ λοιπόν; Τί συνέβη;

– Μά τίποτα, φίλοι μου, είπε ο Άντρέι Σεργκέγιεβιτς. Μου έθεσαν κάποια ερωτήματα που όλοι σας έχετε ήδη ακούσει, κι εγώ απάντησα όσο καλύτερα μπορούσα, αυτό είν' όλο.

Φαινόταν το ίδιο ήρεμος ως συνήθως, όμως από τον κουρασμένο τρόπο με τον οποίο ήρθε να καθίσει δίπλα μου, κατάλαβα πως δεν είχε πει την αλήθεια. Τον έπιασα από τον ώμο και του ψιθύρισα:

– Έλάτε, διηγηθείτε μας, Άντρέι.

Ο Ίμπάνεφ με κοίταξε διερωτώμενος αν έπρεπε να μιλήσει.

– Η εμπειρία μου μπορεί πάντοτε να σας χρησιμεύσει, είπε τελικά, ώστε ν' αποφύγετε όρισμένες εκπλήξεις. Όταν μπήκα στο ανακριτικό γραφείο, όμολογώ πως δεν μπόρεσα να συγκρατήσω μια βρισιά, γιατί αναγνώρισα στο πρόσωπο του ανθρώπου που θα με ανέκρινε έναν από τους παλαιούς συντρόφους μου στο μέτωπο, τον Γκόρνεφ, πρώην αξιωματικό της φρουράς που τον έβλεπα ακόμη συχνά εδώ και τον αγαπούσα. Τον προειδοποίησα άμέσως πως δεν θα έκανα καμία δήλωση και πως ήξερε για μένα όλα όσα μπορούσαν να τον ενδιαφέρουν. Χαμογέλασε διαφορούμενα και είπε:

– Για σας ναί, όχι όμως για τον Ν..., λόγου χάριν, με τον οποίο είστε πολύ συνδεδεμένος κι ο οποίος μάς είναι ύποπτος στην υπόθεση της Κρονστάνδης. Υπολογίζουμε σε σας να μάς πληροφορήσετε.

«Καθώς δεν απαντούσα τίποτα, συνέχισε προσηνέστατα:

– Έξάλλου, αγαπητέ μου Άντρέι, θα έχετε κάθε όφελος να μπειτε στις υπηρεσίες μας. Είναι καλή ευκαιρία. Σκεφτείτε επί πλέον πως, εφόσον δε δεχτείτε, είμαι υποχρεωμένος να σας εμπλέξω στην υπόθεση Ν..., πράγμα που ενέχει κινδύνους».

Ο Ίμπάνεφ άρχισε ξαφνικά να γελάει ειλικρινά.

– Θα ρρω, συνέχισε, πως έχασα τη στιγμή εκείνη κάθε αυτοέλεγχο και πως έλουσα το ζώο αυτό με όρους που δεν θα ήθελα να σας τους μεταφέρω. Έκείνος δε συγκινήθηκε διόλου, χτύπησε το κουδούνι κι είδα έναν στρατιώτη να εισάγει στο γραφείο... τη μητέρα μου και την αδελφή μου. Ο Γκόρνεφ μου είπε σιγανά:

– Οί κυρίες αυτές είναι ακόμη ελεύθερες, αγαπητέ Άντρέι, και τις κάλεσα για να σας παρακαλέσουν να είστε λογικός.

«Έκείνο που συνέβη στη συνέχεια δεν αξίζει να σας το διηγηθώ, όμως ξέρω πως ακόμα και για να επανακτήσω την ελευθερία μου δε θ' αποδεχόμουν ν' ανανεώσω αυτή τη συνάντηση κατά την οποία ή καημένη μου ή μάνα έτρεμε μη με ώθουσε με μία λέξη της στην προδοσία ή στον θάνατο».

Από την ημέρα εκείνη ο Άντρέι Σεργκέγιεβιτς έκανε άσχημο ύπνο και ή ευθυμία του ήταν τεταμένη, λιγότερο ζωηρή. Νομίζω πως φοβόταν άσταμάτητα μήπως ξαναβρεί τη μητέρα του ή την αδελφή του στο γραφείο του Γκόρνεφ, και πως αυτό το άγχος τον εμπόδιζε να αυτοελέγχεται τόσο τέλεια όπως το είχε κάνει μέχρι τότε.

Έτσι, δεν μπορούσε πια να κρύψει τη νευρική δυσφορία που του προξενούσε ή Μάργκα, ή γυναίκα δήμιος. Λησιμόνησα, θα ρρω, να σας μιλήσω γι' αυτό το πρόσωπο, που επισκέπτεται ωστόσο τους ειδεχθέστερους εφιάλτες μου. Η Μάργκα, προερχόμενη από έναν λεττονικό συνοικισμό, είχε υπηρετήσει πριν από το Πραξικόπημα ως υπηρέτρια κι ύστερα είχε διοριστεί σε κάποιο τυχαίο Σοβιέτ⁶ κι έχοντας πάρει προαγωγή, δήμιος

6. Η ρωσική λέξη σοβιέτ που σημαίνει συνέλευση έγινε διεθνής πολιτικός όρος με τη σημασία των συνελεύσεων

στην Τσεκά⁷. Ἡ ντυμένη μ' ἕναν ἐπενδύτη κι ἕνα δερμάτινο παντελόνι μορφή της, ἦταν οἰκεία στοὺς φυλακισμένους, γιατί, ἔχοντας ὑποστεί μιὰ παράξενη ἔλξη, κοινὴ στοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐπαγγέλματός της, ἐρχόταν νὰ περάσει τὶς κενὲς ὥρες της ἀνάμεσα στὰ μελλοντικὰ θύματά της. Ἀκουμποῦσε στὸν τοῖχο καὶ κάπνιζε βαριά, σιωπηλά. Ἡ καθημερινὴ παρουσία της ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα φρίκης τῆς ζωῆς μας.

Ὁ Ἄντρέι εἶχε προσπαθήσει νὰ μὴν τῆς δίνει καμιὰ σημασία. Ἀλλὰ τώρα, ὅταν τὴν ἔβλεπε μὲ τὰ ξανθὰ, ξεθωριασμένα, κοντοκουρεμένα της μαλλιά, τὸ στενὸ μέτωπό της, τὸ στόμα της μὲ τὰ μεγάλα, σαρκώδη χεῖλη, τοὺς ἀσύμμετρους ὤμους της, ἀναρριγοῦσε ἀπὸ νοσηρὴ ἀποστροφή. Μιὰ φορὰ μοῦ ἐκμυστηρεύτηκε τὴν ἀκούσια ὁμολογία:

– Αὐτὴ ἡ γυναίκα μὲ τρομάζει. Δὲ γνωρίζω μέχρι τώρα τί εἶναι ὁ φόβος. Εἶμαι σίγουρος σήμερα πὼς ἔχει τὸ πρόσωπο τῆς Μάργκας. Σὰν σκέφτομαι πὼς αὐτὰ ἐκεῖ τὰ χέρια της, τὰ μαλακὰ καὶ βρόμικα, μποροῦν νὰ μὲ σκοτώσουν ἕνα βράδυ καὶ πὼς στὸ ὕστατο ἀναπήδημά μου τὰ πλαδαρὰ στήθη της θ' ἀνατριχιάσουν ἴσως ἀπὸ μιὰν ἀπαίσια ἡδονή, ἡ σάρκα μου ὅλη συστέλλεται, τὸ μυαλό μου ταλαντεύεται. Ἄν αὐτὴ ἡ γυναίκα μ' ἀποτελειώσει, θὰ μ' ἀποτελειώσει τρελό.

– Ἄντρέι Σεργκέγιεβιτς, Ἄντρέι Σεργκέγιεβιτς...

Εἶναι ὅ,τι βρῆκα ὄλο κι ὄλο νὰ πῶ, ἔτσι πολὺ ποὺ μὲ συνέθλιβε τὸ ἄγχος αὐτοῦ τοῦ ἰσχυροῦ ἄντρα. Ἡ τελευταία ἀναπνεύσιμη πνοὴ τῆς φυλακῆς εἶχε πετάξει...

Μέρες περάσανε. Φώναξαν πολλὲς φορὲς τὸν Ἰμπάνεφ στοῦ ἀνακριτῆ. Ἐπέστρεφε ἀπ' τὸ γραφεῖο του μὲ τὰ δόντια σφιγμένα, χλωμός, καὶ μοῦ ἔλεγε: «Τίποτα τὸ νέο!»

Στὴν τελευταία ὥστόσο ἐπίσκεψή του, ὁ Πενιάκ ποὺ τὸν συνόδευε τοῦ εἶπε στὸ διάδρομο:

– Ἡ ἀδελφὴ τῆς Εὐγενείας σας (ἔτσι ἀποκαλοῦσε πάντοτε ὁ δεσμοφύλακας τὸν Ἰμπάνεφ) βρίσκεται φυλακισμένη ἐδῶ. Μ' ἐπιφόρτισε νὰ μεταφέρω στὴν Εὐγένειά σας αὐτὸν τὸ σταυρό. Ζητάει ἀπὸ τὴν Εὐγένειά σας νὰ προσέξετε τὸ μικρὸ κουμπὶ ποὺ βρίσκεται στὸ κέντρο του.

Τὴν ἴδια κιόλας νύχτα, ὁ Ἰμπάνεφ μοῦ ψιθύρισε μὲ θριαμβευτικὸ τόνο:

– Σύντροφε, ἡ Λεττονὴ δὲ θὰ μ' ἔχει. Ἔχω δηλητήριο μέσα στὸ σταυρὸ κι ἂν τὰ πράγματα χαλαρώσουν, δὲ φοβᾶμαι πιά τίποτα.

Συλλογίστηκε καὶ πρόσθεσε:

– Γιὰ μεγαλύτερη σιγουριά, ὅταν θὰ μὲ πᾶνε γι' ἀνάκριση, θὰ θέλατε νὰ μοῦ φυλάξετε τὸ ἀντικείμενο ἐτοῦτο, δὲν εἶν' ἔτσι;

Σὲ λίγο ἄκουσα τὴν ἀναπνοὴ του πιὸ κανονικὴ ἀπὸ ἐδῶ καὶ πολὺν καιρό.

Κι ἡ ἐπομένη ὑπῆρξε ἡ τρομερὴ ἐκείνη μέρα ποὺ ἡ ζωὴ μου μοῦ φαίνεται νὰ σταμάτησε. Ὁ Ἄντρέι ξύπνησε νωρίτερα ἀπὸ μένα κι ὅταν ἄνοιξα τὰ μάτια μου μὲ προειδοποίησε πὼς ἔπρεπε νὰ ξαναπάει στοῦ Γκόρνεφ καὶ πὼς μοῦ ἐμπιστευόταν τὸν δηλητηριασμένο καὶ πολῦτιμο σταυρό. Ἐπέστρεψε πολὺ χαρούμενος.

– Ἡ ἀδελφὴ μου ἀφέθηκε ἐλεύθερη, μοῦ εἶπε ὁ Γκόρνεφ θὰ πρέπει νὰ εἶδε ὅτι δὲ θὰ πετύχαινε κανένας ἐκβιασμός μὲ μένα. Ἄλλωστε ὀλοκλήρωσε ἤδη τὸ ἐρωτηματολόγιο. Ἔχει καθαρὰ μπουχτίσει μὲ δαῦτο.

Φλυαρῆσαμε ὄλο τὸ ἀπόγευμα. Κανένας δὲν ἤρθε νὰ μᾶς διακόψει ἐκτὸς ἀπὸ τὴ

ἐκλεγμένων ἀντιπροσώπων ποὺ ἀποτελέσαν τὴ βάση τῆς πολιτικῆς ὀργάνωσης τῶν ἐργατῶν κατὰ τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση καὶ στὴ συνέχεια τοῦ λαϊκοδημοκρατικοῦ πολιτεύματος τῆς ΕΣΣΔ.

7. Τσεκά (συντομ. τοῦ ρωσ. Tchézvytchajnaia Komissia «Ἐκτακτὴ Ἐπιτροπὴ»), ὀργάνωση μὲ ἀποστολὴ τὴ συντριβὴ κάθε ἐπαναστατικοῦ στοιχείου καὶ τὴν ἀτάξιν τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς κερδοσκοπίας στὴ Σοβιετικὴ Ρωσία (τέλη 1917-1922), ἡ πρώτη πολιτικὴ ἀστυνομία τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος. Τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Τσεκά προκρίναμε νὰ τοὺς ἀποκαλοῦμε, ὅπως καὶ στὸ πρωτότυπο, τσεκιστές.

Μάργκα. Ἀκούμπησε κατὰ τὸ συνήθειο τῆς στὴν πόρτα καὶ κάπνισε σιωπηλά. Ὅταν ἔφυγε, ὁ Ἄντρέι τὴν παρακολούθησε μὲ προκλητικὸ βλέμμα. Τὴν ἴδια στιγμή ὁ φρουρὸς φώναξε τὴ μοιραία φράση:

– Ἴμπάνεφ, στὴν πόλη, μὲ τὰ πράγματά σου.

Ἀπέραντη σιωπὴ ἀπλώθηκε μέσα στὸ θάλαμο. Ὁ Ἄντρέι εἶχε μισοσηκωθεί καθὼς δὲν καταλάβαινε τίποτα.

Ὁ στρατιώτης ἐπανέλαβε:

– Ἴμπάνεφ, στὴν πόλη, μὲ τὰ πράγματά σου.

Ἐνα μουρμουρητὸ κατάπληξης ἔτρεξε τότε πάνω στὰ παλιοκρέβατα. Ἐφεγγε ἀκόμη. Ἡ ὥρα τῆς ἀποφυλάκισης εἶχε πρὸ πολλοῦ περάσει κι ἡ ὥρα τῶν ἐκτελέσεων ἀργοῦσε πολὺ ἀκόμη νὰ ῥθει.

Ἔτσι, ὅλοι μας ἄφωνοι, δὲν ξέραμε ἂν ἔπρεπε νὰ τρέμουμε ἢ νὰ χαροῦμε.

Μονάχα ὁ Ἄντρέι φάνηκε σταθερός.

– Ὁ Γκόρνεφ ἐκδικεῖται, μοῦ εἶπε χαμηλόφωνα. Ἄς ἀγκαλιαστοῦμε, ἀδελφέ.

– Μὰ ὄχι, φώναξα ἀπωθώντας τον, ἐπειδὴ μοῦ φαινόταν πὼς τὸ φιλί μου ἦταν μιὰ κα-
ταδίκη. Δὲν εἶστε ἔνοχος, σὰς ἀποφυλακίζουν, αὐτὸ εἶν' ὄλο.

– Τὸ νιώθω πολὺ καλὰ πὼς ὄχι, εἶπε πολὺ ἥρεμος.

– Ἴμπάνεφ, στὴν πόλη, μὲ τὰ πράγματά σου! εἶπε ὁ φρουρὸς γιὰ τρίτη φορά.

Τότε φώναξε ὁ Ἄντρέι μὲ θαρραλέα φωνή:

– Ἄντιο, σύντροφοι, κρατῆστε ἀπὸ μένα μιὰ καλὴ ἀνάμνηση.

Κατευθύνθηκε πρὸς τὴν πόρτα.

Παρέμεινα σὰν ἀποβλακωμένος· στὴν ἄκρη τῆς αἴθουσας, ὑστερικοὶ λυγμοὶ ἀνατάρα-
ζαν τὴ σιωπὴ.

Ἀπότομα, βιαστικὰ βήματα σφυροκόπησαν τὸ διάδρομο κι ἕνας στρατιώτης ἔτρεξε
πρὸς ἐμένα. Νόμισα πὼς ἐρχόταν νὰ μὲ πάρει κι ἐμένα, ἀλλ' ἐκεῖνος φώναξε:

– Ὁ Ἴμπάνεφ σοῦ ζητάει τὸ σταυρὸ ποῦ σοῦ ἄφησε σήμερα τὸ πρωί.

Ἐψαξα στίς τσέπες μου κι ἀμέσως αἰσθάνθηκα τὸ ἱερὸ ἔμβλημα. Μὲς στὴ χαρὰ του
ἐπιστρέφοντας ἀπ' τὸν ἀνακριτὴ, ὁ Ἄντρέι εἶχε ξεχάσει νὰ μοῦ τὸν ξαναπάρει. Θὰ τὸ πα-
ρέδινα στὸν στρατιώτη ὅταν μιὰ σκέψη πέρασε ἀπ' τὸ μυαλό μου, μιὰ σκέψη τόσο ὀξεία
ποῦ αἰσθάνθηκα σὰν νὰ μὲ κάρφωσε ἕνα δόρυ.

Ὁ δυστυχημένος ζητοῦσε τὸ σταυρὸ του γιὰ νὰ σκοτωθεῖ. Κι ἂν ὠστόσο ἔσφαλλε, δὲν
θὰ τὸν σκότωνα στέλλοντάς του τὸ δηλητήριο; Ἐκεῖνος ἦταν κύριος τῆς τύχης του, ἤμουν
ὅμως κι ἐγώ;

Ὅρμησα πάνω στὸν στρατιώτη καὶ φώναξα σφίγγοντάς του τὰ χέρια:

– Στὸ ὄνομα τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, πᾶνε τὸν Ἴμπάνεφ γιὰ ἐκτέλεση;

Ἐκεῖνος μὲ κοίταξε κατάπληκτος κι ἀποκρίθηκε μὲ ὀλοφάνερη εἰλικρίνεια:

– Νὰ σωριαστῶ ἐπὶ τόπου ἂν τὸ ξέρω. Δὲ μᾶς λένε τίποτα. Ἦμουν στὸ διάδρομο ὅταν
ὁ ἄντρας μοῦ ζήτησε νὰ ῥθω νὰ σοῦ μιλήσω. Πρέπει μάλιστα νὰ ἐπιστρέψω γρήγορα,
εἰδεμὴ θὰ τὸ πληρώσω ἀκριβὰ.

– Περίμενε, περίμενε λίγο ἀκόμη, τὸν ἰκέτεψα.

Ὅλα μπερδεύονταν μέσα στὸ κεφάλι μου: ὁ Ἄντρέι, ἡ Λεττονή, ὁ σταυρός. Τί νὰ ἐπέ-
λεγα; Νὰ τὸν ἀφήσω στὴ γυναίκα δῆμιο; Νὰ τὸν ἀφήνω νὰ μὲ καταραστεῖ ὅταν ἐνώπιόν
τῆς θὰ ἐνωθε τὰ λογικά του νὰ σαλεύουν; Ἦ νὰ τὸν σκοτώσω μὲ βεβαιότητα ἐνῶ ἀπέμενε
ἢ ἐλπίδα τῆς ἀπελευθέρωσής του;

Ὁ στρατιώτης ἀνυπομονοῦσε:

– Ἄντε λοιπόν, τὸν ἔχεις αὐτὸν τὸ σταυρό; Πρέπει νὰ πηγαίνω.

Δὲν ξέρω πὼς μουρμούρισα:

– Θὰ πείς στὸν Ἴμπάνεφ πὼς τὸν ἔχασα καὶ πρὸ πάντων νὰ μὲ συγχωρήσει.

Ὁ ἀφηγητὴς σώπασε μὲ ἓνα σαρκαστικὸ χαμόγελο. Ὁ θόρυβος τῶν βιολιῶν ξανάρχισε ν' ἀκούγεται στὸ γραφειάκι μας. Μέσα ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα ποῦ εἶχε φτιαχτεῖ στὸν τοῖχο, εἶδαμε μιὰ μελαχρινὴ γυναίκα, μὲ γυμνὰ τὰ στήθη καὶ τὴν κοιλιὰ της, νὰ χορεύει ὑπέροχα καὶ μελαγχολικά. Ὡστόσο ὁ νεαρὸς μουρμούριζε σὰν γιὰ λογαριασμό του:

– Ἀφέθηκα ἐλεύθερος μερικὲς ἐβδομάδες ἀργότερα, χωρὶς ν' ἀνακριθῶ. Ἔκανα τὸ πᾶν γιὰ νὰ μάθω τί εἶχε ἀπογίνει ὁ Ἄντρέι. Κανένα νέο του δὲν ἔφτασε ὡς ἐμένα. Καὶ τώρα, ὅπως καὶ τὴν ὥρα ποῦ ρωτοῦσα τὸν στρατιώτη, δὲν ξέρω ἂν γλίτωσα τὸν ἀδελφικό μου σύντροφο ἀπὸ τὸν θάνατο ἢ ἂν δὲν τοῦ τὸν ἔκανα φρικτό. Φίλοι μὲ βοήθησαν νὰ περάσω τὰ σύνορα, ὅμως ἐδῶ ὅπως κι ἐκεῖ, ὁ μικρὸς δηλητηριασμένος σταυρὸς ποῦ φοράω στὸ λαιμὸ μὲ πνίγει.

Στὴν κοινὴ αἴθουσα ἢ ὀρχήστρα ἔπαιζε καταιγιστικά, ὁ χορὸς γινόταν φλογερὸς καὶ μιὰ χορωδία μεθυσμένων καὶ θλιμένων φωνῶν κρατοῦσε τὸ ρυθμὸ. Ἦταν μεθυσμένος ἢ κατηλειμμένος ὁ χλωμὸς νέος ποῦ στὸ τραπέζι μας, μὲ τὸ κεφάλι του χωμένο μὲς στὰ χέρια του, ἐπαναλάμβανε σὰν θρηνηλογώντας:

– Ἄντρέι, Μάργκα...

* Τίτλος πρωτοτύπου: «La croix», *La steppe rouge*, Gallimard/folio, 1923, σσ. 135-152.